
ŞAVŞAT VE ÇEVRESİNDE TİPİK BİR EV EKLENTİSİ; MEREK

Yrd.Doç.Dr. Ünsal BEKDEMİR*
Yrd.Doç.Dr.Ramazan SEVER**

Özet:

Bu çalışmada, Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer alan, Artvin iline bağlı Şavşat ilçesinde, bir ev eklentisi olan merak konu edilmiştir.

Yörede, içerisine ot ve saman gibi hayvan yemleri konulan ve çoğunlukla ahşap malzemeden yapılmış ev eklentisine merak denir. Gerçekten de meraklerin yapımında neredeyse yüzde yüze varan oranda ahşap malzeme kullanılmıştır.

Merekler daha çok hayvancılık faaliyetine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Genelde iki katlı ve evden ayrı olarak inşa edilirler. İçerisine çoğunlukla ot konulduğu için, yörede hemen her otlak (çayır) alanının yanı başında bir ya da birkaç merak bulunur. Bu durum, bazı meraklerin evlerden yüzlerce metre uzakta yer almasına da neden olmuştur.

Diğer taraftan, meraklerin yapımında çoğunlukla ahşap malzeme kullanılması, yöredeki ormanların, özellikle geçmiş dönemlerde, tahribatında önemli etkenlerden biri olmuştur.

---

*Atatürk Üniversitesi KKEF Coğrafya Eğitimi ABD

** Atatürk Üniversitesi KKEF Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD

Abstract

The subject of this study is "Merek" which is an additional part of house in Şavşat, a town of Artvin, in Eastern Black Sea Region.

Merek is a closed place which is mostly made from wood and which consists of herbe and hay. The reason for building a merek from wood is the moist climate of the area and the enistance of rich forests.

Merek resulted from a need in animal raising. It is generally of two floors and is seperate from the house. Since mostly herb is placed in it, there is one or more of it by an area of herb. This is why some of them are hundreds of meters away from the houses.

The building material of merek being wood is among the causes of forest destruction in the area especially in the past.

ŞAVŞAT VE ÇEVRESİNDE TİPİK BİR EV EKLENTİSİ;

MEREK

A Typical Additional Part of the House in and Around Şavşat:

Merek

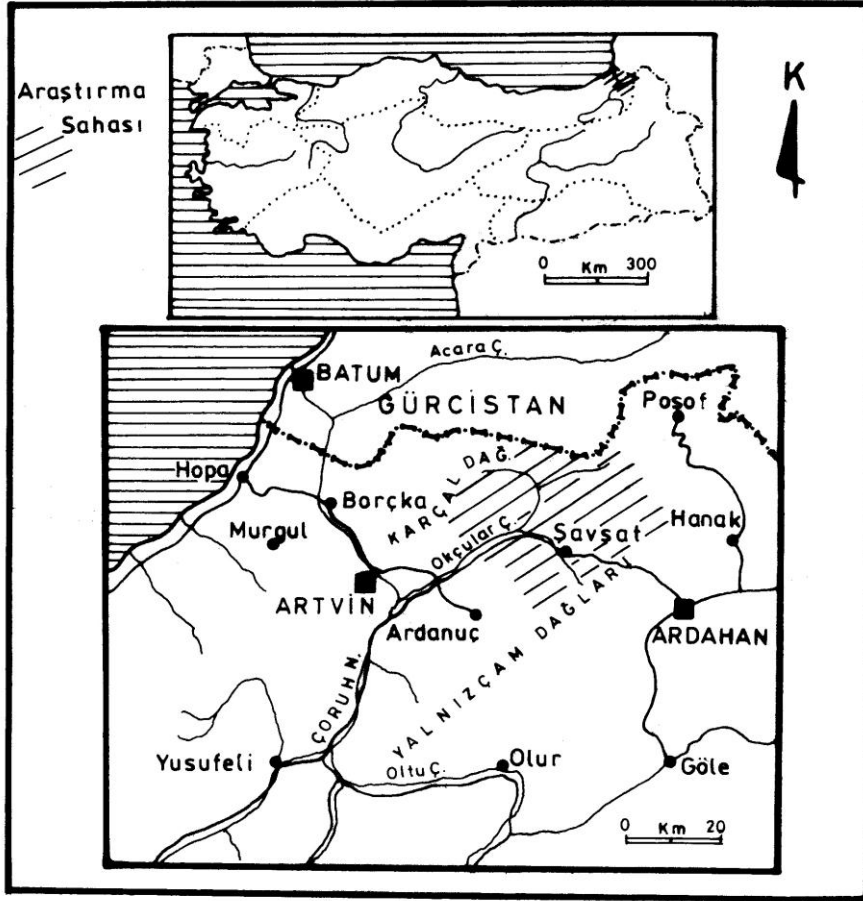
Giriş:

Bilindiği üzere yerleşmenin çekirdeğini, başka bir ifadeyle yerleşmenin başlangıcını, ev ve onun eklentisi oluşturur. Böyle bir yerleşmede, hakim şeklin aile bireylerini barındıran bir ev ile o ailenin geçimini sağlayan ekonomik faaliyetlerin yapıldığı tesisler olmak üzere biri mesken, diğeri çeşitli binalar (ahır, ambar, samanlık, serander, kiler, hangar, depo vb.) şeklinde karakterize olur (Tunçdilek, 1967, s.99). Meskenlerin coğrafyada büyük bir yeri ve önemi vardır. Çünkü meskenler buldukları yerin sadece doğal çevre özelliklerini yansıtmakla kalmaz (Tolun-Denker 1977, s.60-61), aynı zamanda o yerin ekonomisini, medeniyetini, gelenek ve göreneklerini de yansıtır (Tanoğlu, 1969, s.212). Buna bağlı olarak ev ve eklentisi, buldukları bölge ve bölümlerin coğrafi karakterine göre büyük değişikliklere uğrar. Nitekim, bunun bir sonucu olarak ülkemizin çeşitli yörelerinde değişik tür ve işleve sahip birçok ev eklentisi vardır. Bunlardan birini de merak oluşturur.

Aslında mereklere ülkemizin değişik bölgelerinde, çeşitli adlar altında (samanlık, odunluk, hayvan yemi deposu veya ahır vbg) rastlamakla birlikte daha çok Doğu Karadeniz Bölümü'nde yaygın olarak kullanılan bir ev eklentisidir. Çalışmada, bu bölümde yer alan Artvin iline bağlı Şavşat ilçesi ve çevresinde yer alan merekler söz konusu edilmiştir.

Doğuda Ardahan ili Posof ve Hanak ilçeleri, batıda Ardanuç, Borçka ve Artvin'in yer aldığı Şavşat'ın kuzeyi siyasi bir sınır (Türkiye, Gürcistan-Acara Özerk Türk Cumhuriyeti) özelliği taşır (Harita I). Sahanın doğu ve güney sınırını SW-NE doğrultusunda

uzanan Yalnızçam Dağları oluşturur. Buradaki sınır Çoruh Havzası ile Yukarı Kura Çayı Havzasını birbirinden ayırdığı için tam bir doğal sınır özelliğindedir. Havzanın batı ve kuzeybatı sınırı ise Yalnızçam Dağlarına benzer bir uzanış gösteren Karçal Dağları meydana getirir. Karadeniz ile Okcular Çayı Havzası arasında, adeta bir duvar gibi yükselen ve kütleli bir özelliğe sahip Karçal Dağları'nın zirve yükseltisi 3415 m.dir.

Harita 1. Sahanın Lokasyon Haritası

Şavşat ve çevresinde içerisinde ot, saman, *çala*¹, *neker*² gibi hayvan yemleri konulan ve hemen tamamen ahşap malzemedен yapılmış ev eklentisine merak adı verilir (Torun, 1998, s.154). Bununla birlikte yörede

merekler *Garaban* veya *Yak* olarak da adlandırılır. Bilindiği üzere özellikle kır meskenleri kullanılan yapı malzemesi, şekli ve değişik kısımlarının tertip tarzı itibariyle içinde bulunduğu coğrafi çevrenin derin izlerini taşır (Tanoğlu, 1969, s.214). Gerçekten de coğrafi çevrenin meskenler üzerindeki baskısı, yapı ve inşaa gereçleri yönünden özellikle kırsal yerleşmelerde daha dikkat çekicidir. Hiç kuşkusuz meskenlerin yapım şekli ve fonksiyonları sadece yapı gerci temini sorunu ile ilgili değildir. Bunda, uğraşılan ekonomik faaliyet şekli, ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyleri ile tarihi nedenler ve gelenek görenekleri gibi birçok faktörün de rolü vardır (Doğanay, 1994, s.312,). Nitekim merak, Şavşat ve çevresinin bütün bu özelliklerini yansıtan bir ev eklentisidir.

1.Doğal Çevre Faktörleri ve Merek İlişkisi

Kuşkusuz çoğu meskenlerde olduğu gibi meraklar de litoloji, relief, iklim ve bitki örtüsü gibi doğal çevre faktörlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir. Her şeyden önce Şavşat ve çevresi orman bakımından ülkemizin en zengin alanlarından biridir. Nitekim ilçenin toplam alanı 1317 km² olup, bu alanın %46'sı (612 km²) ormanlık alandan oluşmaktadır (Şavşat Orman İşleme Müdürlüğü, 2001). Bununla bağlantılı olarak yöredeki meskenlerin büyük bir çoğunluğunda olduğu gibi, merakların yapımında da neredeyse %95, hatta bazı yerleşmelerde %100'e varan oranda ahşap malzeme kullanılmıştır. Tabiki ahşabın bu kadar yüksek oranda kullanılması, kuşkusuz çevrede bol miktarda bulunması, kolay ve ucuz temin edilebilmesinin yanında, işlenmesinin kolay olmasından kaynaklanmıştır (Fotoğraf 1). Bütün bunların yanında ısı ve özellikle nemi iletmemesi, meraklarda ahşap malzemenin çok daha fazla kullanılmasına neden olmuştur.

Şavşat ve çevresinde Mesozoyik (Üst Kretase) ve Tersiyer (Eosen) andezit-bazalt lav ve piroklastları en yaygın yapıyı oluşturur (Yılmaz ve Diğ., 1998). Ancak belirtilen bu kayaç türleri çok nadir olarak iki katlı merakların zemin katında yapı gerci olarak kullanılır. Bunun nedeni ise, toprağın neminden ve yağışlardan merengin olumsuz yönde etkilenmemesi içindir.

Fotoğraf 1. Evin hemen yakınında tamamen ahşap malzemeden inşa edilmiş ve içerisi çala dolu bir merak (Veliköy-Cevizli).

Merekler üzerinde etkili olan diğer bir faktör, relief ve yükseltilerdir. Şavşat ülkemizin en dağlık ve en engebeli alanlarından biridir. Dolayısıyla bu durum meraklerin dağılışında ve şekillenmesinde önemli bir etken olmuştur. Nitekim hatırlanacağı üzere bölge, ülkemizde dağınık yerleşme şeklinin en karakteristik özelliklerini yansıtır. Aynı durum merakler için de söz konusudur. Sahada dağlık ve arızalı arazinin geniş yer tutması, dik ve keskin sırtlar ile vadi yoğunluğunun sık olması, buradaki tarımsal işletmelerin çok küçük ve dağınık olmasına yol açmıştır. Zaten, meraklerin büyük bir çoğunluğunun da bu tarım alanlarının yanı başına yapılması, sözü edilen meskenlerin ikamet edilen evlerden oldukça uzağa inşa edilmesine neden olmuştur (Fotoğraf 2).

Aynı zamanda yükselti faktörü meraklerin kat sayısını da etkilemiştir. Nitekim Şavşat merkez, Veliköy, Ortaköy ve Aşağıırmak gibi nispeten alçakta kurulmuş olan (ortalama 1000-1200 m) ve iklimin yıl boyu ulaşımına imkan verdiği yerleşmelerde merakler genelde tek katlı olarak inşa edilmiştir. Çünkü bu gibi yerleşmelerde kışlık yiyecek depolama gereği pek

yoktur. Bunun yanında Demirkapı, Çermik, Ilıca, Akdamla, Pınarlı, Han ve Meşeli gibi yükseltisi fazla olan yerleşmelerde (1250-1750 m) merelerin çoğunlukla iki katlı olarak inşa edildiği göze çarpar. Bunun nedeni ise yüksekte kurulmuş bu gibi mahalle ve köylerin kış aylarında olumsuz iklim koşullarından dolayı ilçe merkezi ile ulaşım bağlantılarının kesilmesi ve kış aylarında fazla yiyecek depolama isteğinden kaynaklanmıştır. İki katlı oluşun diğer bir nedeni de, eğimli yüzeylere mereği intibak ettirme çabasıdır.

Fotoğraf 2. Yörede her aile kendi otlak (mera) alanının başına bir ya da birkaç merak yapmıştır. Göknar vadisindeki merelerden bir görünüş. (Meydancık-Mısırlı)

Aynı zamanda yükselti faktörü merelerin kat sayısını da etkilemiştir. Nitekim Şavşat merkez, Veliköy, Ortaköy ve Aşağıırmak gibi nispeten alçakta kurulmuş olan (ortalama 1000-1200 m) ve iklimin yıl boyu ulaşımına imkan verdiği yerleşmelerde mereler genelde tek katlı olarak inşa edilmiştir. Çünkü bu gibi yerleşmelerde kışlık yiyecek depolama gereği pek yoktur. Bunun yanında Demirkapı, Çermik, Ilıca, Akdamla, Pınarlı, Han ve Meşeli gibi yükseltisi fazla olan yerleşmelerde (1250-1750 m) merelerin

çoğunlukla iki katlı olarak inşa edildiği göze çarpar. Bunun nedeni ise yüksekte kurulmuş bu gibi mahalle ve köylerin kış aylarında olumsuz iklim koşullarından dolayı ilçe merkezi ile ulaşım bağlantılarının kesilmesi ve kış aylarında fazla yiyecek depolama isteğinden kaynaklanmıştır. İki katlı oluşun diğer bir nedeni de, eğimli yüzeylere mereği intibak ettirme çabasıdır.

İklim elemanlarıyla da merak arasında sıkı bir ilişki vardır. Bilindiği üzere iklim meskenlerin yapımında kullanılan malzemedan, evin inşa tarzına ve mimari karakterine kadar az ya da çok miktarda etki yapar (Tunçdilek, 1967, s.62). Şavşat ve çevresinde nemli bir iklim tipi hüküm sürmektedir.³ Daha önce ifade ettiğimiz gibi yöredeki merelerin %95'inden fazlası hemen tamamen ahşap yapı malzemesiyle inşa edilmiştir. Bunun da en büyük nedeni yöredeki zengin orman örtüsünün yanı sıra bu yüksek yağış ve nemlilik koşullarıdır. Aynı zamanda meskenlerin eklentileriyle birlikte bir çatı altında veya eklentilerinin ev kısmından ayrı yapılmasında iklim özelliklerinin etkisi büyüktür (Doğanay, 1994, s.358). Nitekim yörede her kesimde aynı olmasa da, kış devresinin nisbeten kısa ve ılık geçmesi bazı merelerin evlerden ayrık (gevşek) olarak hatta bazılarının da yüzlerce metre uzağa yapılmasına neden olmuştur. Ancak bazı merelerin, ikamet edilen meskenleri oldukça uzağa yapılmasında, daha önce ifade edildiği üzere, tarım alanlarının çok parçalı ve dağınık olmasının etkisi daha fazladır. Bu faktörlere ilave olarak muhtemel bir yangının tahribatını azaltmak için merak ikametgahın az çok uzağına yapılmıştır.

2.Beşerî ve Ekonomik Faktörlerle Merek İlişkisi

Doğal çevre faktörlerinin etkileri yanında ev şekillerinde insanın kendisi, gelenek ve göreneği, alışkanlığı, eğilimleri, istekleri ve kaprislerinin de etkisi vardır (Tolun-Denker, 1977, s.62). Nitekim araştırma sahasının da içinde yer aldığı Doğu Karadeniz Bölümü'nde, benzer iklim ve topografya şartlarının egemen olmasına karşılık, sosyal faktörlerdeki farklılıklara bağlı olarak ev ve eklentilerinin yapısal özellikler bakımından değişiklik gösterdiği dikkat çekmektedir. Bir örnek vermek gerekirse Dedeli, Ören, Güce gibi Giresun ve Ordu'nun bazı yerlerindeki merelerin duvarları hafif konstrüksiyonlar için *çit*⁴ ten yapılmıştır. Çitin, merak ve depo gibi ev

eklentilerinde sık kullanılmasının nedeni, havalandırmayı kolay sağlamasındandır. Buna karşın Şavşat ve çevresindeki merelerin duvarlarında ya ağaç tobruklar ya da kalın tahtalar kullanılmıştır. Tabiki ev ve eklentilerdeki bu ve benzeri yöresel farklılıklarda hiç kuşkusuz yüzyılların getirmiş olduğu geleneklerin, göreneklerin, alışkanlıkların etkisinden kaynaklanır.

Çoruh havzasındaki bütün vadiler gibi Okcular Çayı vadisi de binlerce yıldır kullanılan doğal bir yol güzergahıdır. Havza içinden geçen Artvin-Ardahan karayolu Okçular ve Şavşat vadisini takip eder. Yine Meydancık Çayı ve bu akarsuyun kolları olan Gökmar ve Gana vadileri önemli doğal yol güzergahlarıdır. Bu yollara hakim noktalardaki kaleler ve gözetleme kuleleri tarihi çağlardan bugüne kadar, buraların stratejik önemini gösterir (Sever, 2001, s.5). Geçmişten günümüze kadar yöreye Türk-Ermeni ve Gürcü gibi çok çeşitli medeniyetlerin egemenliğinde kalması, zengin bir kültürel özelliğe sahip olmasına neden olmuştur. Bu kültürel çeşitlilik meskenlerin mimari özelliklerine de yansımıştır. Nitekim merenin aksanları için kullanılan karapan, eşik odunu, tellik odunu, geco, gancev, lurs gibi kavramlar bu kültürel zenginliğin bir göstergesidir (Torun, 1998, s.145-146).

Nasıl beşerî (sosyal) faktörler daha çok ikamet edilen meskenin özelliklerini belirtmekte güçlü bir etkense, aynı şekilde ekonomik faktörler de evin eklentilerinin özelliklerini belirtmekte o derece güçlü bir etkiye sahiptir (Tunçdilek, 1967, s.81). Gerçekten de eklentiler, herhangi bir yöredeki ekonominin gereksinimlerine uygun olarak meydana gelmişlerdir. Nitekim Şavşat ve çevresindeki temel ekonomik faaliyet başta ormancılık olmak üzere tarım ve hayvancılığa dayalıdır (Sever, 2001, s.3). Yörede yetiştirilen tarım ürünlerinin başında mısır (430 ton), patates (3000 ton) ve soğan (105 ton) başta gelmektedir (Şavşat Tarım İlçe Müdürlüğü-2000). Diğer taraftan yörede hayvancılık da önemli bir ekonomik faaliyettir. Özellikle arazinin çok eğimli olduğu ve tarıma geniş ölçüde imkan vermediği, aynı zamanda yükseltinin fazlalığı nedeniyle tarımsal çeşitliliğin sınırlandığı köylerde, hayvancılık daha ön plandadır. Hatta bunun sonucu olarak arazi, ailenin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ekilen saha

dışında, tamamen doğal çayırlara terk edilmiş ve bu özellik insanları geniş ölçüde hayvancılığa teşvik etmiştir. Öyle ki bu gibi sahalarda orman, tarım alanından çok, çayırılık saha kazanmak amacıyla tahrip edilmiştir (Dönmez, 1973, s.102). Zaten her ne kadar mereğe mısır gibi tarımsal ürünler ile insanların çeşitli ihtiyaç duyduğu ürünler konulsa da, esasında hayvanların ot ve saman gibi kışlık yemlerinin depolandığı bir ev eklentisi olarak kullanılır. Nitekim bu nedenle hemen bütün çayır (mera) alanlarının yanı başına bir ya da birkaç merak yapılmıştır. Gerek her otlak (mera) sahibinin kendi arazisinin yanı başına merak yapma arzusu, gerekse tarım alanlarının mülkiyet sistemi nedeniyle çok parçalı oluşu, yörede tarıma uygun küçük alanlarda onlarca mereğin yapılmasına yol açmıştır (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Yörede her otlak (mera) alanının başına bir ya da birkaç merak yapılmıştır (Meydancık-Taşköprü).

3.Mereklerin Yapısal ve Fonksiyonel (Konstrüksiyon) Özellikleri

Şavşat ve çevresinde daha çok hayvancılık faaliyetine bağlı olarak ortaya çıkmış bir ev eklentisi olan merak, genelde iki katlı ve evden ayrı

olarak inşaa edilir. Mereklerin bir kısmı ahır ile birlikte, bir kısmı da ahırlardan ayrı olarak yapılır. Ahırla birlikte yapılan merekler, yapının üst kısmını meydana getirir. Üst katın merak olarak kullanılmasının temel nedeni, yöredeki nemli iklim koşullarıdır. Çünkü, hatırlanacağı üzere merekler hayvan yiyeceğinin muhafaza edildiği mekan olarak kullanılır. Ot ve saman gibi hayvan yemlerini nemden korumak ve kış bitimine kadar çürümeden saklamak için, daha havadar alan mereklere konması gerekir.

Alt katı meydana getiren ahırın duvarları çoğunlukla ahşap malzeme, bazen de taş ile örülmüştür. Ahırın her iki yan duvarı çoğu kez yemlik (gaba) olarak yapılmış ve bir köşesi de ahşap malzeme ile bölünmek suretiyle danalık olarak ayrılmıştır. Bu küçük bölmede de dananın ya da buzağının beslenmesine yönelik olarak daima bir yemlik bırakılmıştır (Ceylan, 1995, s.227).

Ahır üzerine ikinci kat olarak inşa edilen merekların duvarları tamamen ahşap malzemeyle yapılmaktadır. Dört köşeye yerleştirilmiş ana direkler ve ana direkler arasına yerleştirilen destek direkleri ana iskeleti oluşturur. Ancak bu direkleri güçlendirmek için de, *yan çalma* adı verilen italik doğrultulu güçlendiriciler kullanılmaktadır. Nihayet söz konusu ana yapı, direkler üzerine yerleştirilen yatay kalaslar ve ahşap malzemeyle doldurularak kapatılır.

Mereklerin çatı katını incelediğinde, genellikle iki yana eğimli olarak yapıldığı görülür. Ancak yörede nadir olarak tek yöne eğimli çatısı olan mereklere de rastlanılır. Özellikle geçmiş dönemlerde örtü malzemesi olarak, yörede *bedevre* olarak adlandırılan, bunun yanında Karadeniz Bölgesi'nin bazı kesimlerinde *hartama* diye bilinen yapı gereci kullanılmaktaydı. Bilindiği üzere bedevre ya da hartama göknar ve ladin gibi ağaçların bir santimetre kadar kalınlıkta biçilmesiyle elde edilen ince tahtalardır. Bedevrenin çok fazla miktarda kar yağdığında çökmesi, yağın yağmur ve kar suyunu sızdırması, halkın satın alma gücünün artması ve daha da önemlisi hartama kullanımının yasak edilmesi gibi nedenlerle bugün artık çatı örtü malzemesi olarak çoğunlukla oluklu sac, az miktarda da kiremit kullanılmaktadır. Ancak yörede yer yer hartamanın örtü malzemesi

olarak kullanıldığı merelere de (Meşeli, Pınarlı, Karaköy) rastlamak mümkündür.

İkinci tür mereler evden yüzlerce metre uzağa inşa edilir. Bunun temel nedeni ise uzak tarlalarda elde edilen ot ve samanın hemen kaldırılması zor olduğu için, ürünün çürümesini engellemek ve geçici bir süre buraya alarak korumaktır. Bu mereler yörede *naliye* veya *caka* olarak da adlandırılır. Yapı şekline baktığımız da genellikle tomruk çatı denen teknik ile inşa edilir. Bilindiği üzere ağaçların yuvarlak gövdelerini üst üste koymak suretiyle yapılan bu yapı şekli, bütün Karadeniz Bölgesinde kullanılan en eski ve yaygın tarzıdır (Göney, 1967, s.123). Yöredeki ormanlarda yoğun olarak bulunan düzgün ladin ve göknar ağaçları kesilerek kabukları soyulur, dalları yontulur ve iki ucundan çentik açılarak birbiri üzerine yerleştirilir (Fotoğraf 4). Aslında tomrukların çok da düz olmaması gerekir. Çünkü genel hava dolaşımının sağlanması için tomruklar arasındaki yamukluktan, girinti ve çıkıntıdan oluşan boşluklara ihtiyaç vardır. Aynı şekilde ahırın üst katı olarak inşa edilen merelerde de mutlaka tahtalar arasında aralıklar bırakılır.

Fotoğraf 4. Tomruk çantı şeklinde inşa edilen merelerden bir görünüş (Ilıca-Ceylanlı Mah.).

Merekler iki bölümden oluşur. Birinci bölüme *Garapan* adı verilir ve mereğin giriş bölümünü oluşturur. Buraya konulan otlar genellikle güz döneminde tüketilir. İkinci bölüm ise merak olarak adlandırılır ve bu kısma da bahar aylarında tüketilmek üzere ince, çiçekli otlar konulur.

Merekler, ot muhafaza etme dışında değişik amaçlarla kullanılmak üzere bir takım bölümlerden oluşur. Bunlardan birisi buzağıyı beslemek amacıyla *Kirman* denen küçük ve yeşil otların konulduğu *Yanaşma* dır. Yanaşmanın haricinde küçük baş hayvanların barındığı *kom*⁵ denen eklenti de mevcuttur. Mereğin giriş bölümünü oluşturan *karapan* ın önünde harman yeri bulunur. Burada arpa, buğday, uzun otlar patoza vurularak, sapları mereğe konulur.

Sonuç

Merekler, tamamen yöredeki ekonomik faaliyete bağlı olarak ortaya çıkmış; mimarisi, inşaat tarzı ve kullanılan yapı malzemesi itibariyle ormana, iklime ve topografyaya uygun olarak yapılmıştır. Aynı zamanda, geçmişten günümüze bulunduğu çevrenin tarihini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini yansıtması bakımından ilgi çekici bir ev eklentisidir.

Bütün bunların yanında, merakların yapımında neredeyse yüzde yüze varan oranda ahşap malzeme kullanılması, yöredeki ormanların önemli ölçüde tahrip edilmesine neden olmuştur. Bilindiği üzere merakların inşasında genelde geç ladin tomrukları kullanılmaktadır. Yörede her evin bir ya da birkaç mereği olduğu göz önüne alınırsa, ormanlara verilen tahribatı anlamak güç değildir. Nitekim, Şavşat'a bağlı 60 köy ve bunlarında üç beş mahalleden oluştuğu ve her mahallede yaklaşık on mesken bulunduğu hesaplanırsa, sadece bu ilçe sınırları içerisinde 1800'den fazla merak vardır. Her mereğin yapımında ortalama 10-15 adet geç ladin ağacı kullanılmaktadır. Bu da binlerce değerli ladin ağacının yok edilmesi demektir. Her ne kadar son yıllarda alınan tedbirler, orman tahribatını önemli ölçüde azaltmış olsa da, özellikle genç ladin ağaçlarının kesilmesi şeklindeki kaçak kesimler az da olsa devam etmektedir.

KAYNAKLAR :

- CEYLAN., S, 1995**, Artvin Yöresinin Coğrafya Etüdü, Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst., Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- DOĞANAY., H, 1994**, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Bura Kitabevi. Ankara.
- DÖNMEZ., Y, 1973**, Kuzey Doğu Anadolu'da Bir Yerleşme -Karaağaç Köyü- İst. Üniv. Coğ. Enst. Dergisi, Cilt.10, Sayı:18-19, İstanbul.
- GÖNEY., S, 1967**, Mengen Havzasındaki Köy Merkezleri, İst. Üniv. Coğ. Enst. Derg. Cilt.8, s.17, İstanbul.
- ÖZGÜNER., O, 1970**, Köyde Mimari Doğu Karadeniz. ODTÜ Mimarlık Fakültesi, No: 13, Ankara.
- SEVER., R, 2001**, Berta (Okçular) Çayı Havzasının Fiziki Coğrafyası, Atatürk Üniv. Sosyal Bil. Enst., (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Şavşat İlçe Tarım Müdürlüğü Kaynakları-2001**
- Şavşat Orman İşletme Müdürlüğü-2000**
- TANOĞLU., A., 1969**, Nüfus Yerleşme, İst. Üniv. Yay. No:1183, Ede. Fak. Coğ. Enst. , No: 45, İstanbul
- TOLUN-DENKER., B., 1977**, Yerleşme Coğrafyası. Kır Yerleşmeleri, Dt. Üniv Yay. No:2275, Coğrafya Enst. Yay., İstanbul
- TORUN., F, 1998**, Her Yönüyle Artvin ve Örnek Bir Köy İncelemesi, Doruk Besim Yayın Reklamcılık. Ltd. Şti. İzmit.
- TUNÇDİLEK., N., 1967**, Türkiye İskan Coğrafyası Kır İskanı(Köy Altı İskan Şekilleri) İst. Üniv. Edebiyat Fak. Yay. 1283. Coğrafya Enst. Yay. No: 49, İstanbul.
- YILMAZ VE DİĞERLERİ, 1998**, Artvin İlinin Çevre Jeolojisi ve Doğal Kaynakları. MTA Genel Müd. Jeoloji Etüdleri Dairesi, Ankara.

NOTLAR

¹ Yörede koçanı alınmış mısır sapına *çala* denilir.

² Yörede, kışın yaprakları hayvanlara yedirilmek için kesilen pelit ağacı dallarına *neker* adı verilir.

³ Şavşat ve çevresinde yükseltinin kısa mesafelerde değişmesi yağış miktarında da farklılıklara neden olmuştur. Nitekim Okçular Çayı ve kollarında yıllık yağış miktarı 500-750 mm iken yüksek kesimlerde 1000 mm'nin üzerindedir (Sever, 2001, s.184).

⁴ *Çit*: Orman gülü (Rhododendron) veya halk arasındaki tabiriyle ahu ağacından örgü usulü ile önce pano halinde yerde yapılır ve sonra kaldırılıp taşıyıcı aksama çivilenir. Bu örgüye sergen denilmektedir (Özgüner, 1970, s.26).

⁵ Burada kastedilen kom, bir iskan şekli olmayıp, küçükbaş hayvanların barındıkları üstü kapalı küçük yerlerdir.